

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

INGLIZ VA O'ZBEK MADANIYATLARIDA PARALINGVISTIK VOSITALARNING O'RNI

Umarova Lobar Nematullayevna

Islom Karimov nomidagi

Toshkent davlat texnika universiteti

“Chet tillar” kafedrası katta o'qituvchisi

Boboyeva Sevara

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

“Chet tillar” kafedrası katta talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ingliz va o'zbek madaniyatlarida paralingvistik vositalarning o'rni, ularning ahamiyati va madaniyatlararo muloqotdagi ta'siri o'rganiladi. Paralingvistik vositalar, jumladan, imo-ishoralar, mimika, tana harakati va ovoz ohanglari orqali ifodalanadi va ular so'zdan tashqari ma'no qatlamini boyitishda katta rol o'ynaydi. Ingliz va o'zbek madaniyatida paralingvistik elementlarning qiyosiy tahlili o'zaro muloqotda tushunishni chuqurlashtirishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *Paralingvistik vositalar, madaniyatlararo muloqot, imo-ishora, mimika, ingliz va o'zbek madaniyati.*

Asrlar davomida rivojlangan paralingvistik komponentlardan foydalanish tizimi o'zining asosiy (universal) ko'rinishlarida hech qanday maxsus o'zgarishlarsiz saqlanib qolgan va, ehtimol, genetik kod orqali uzatilgan deb taxmin qilish mumkin. U (I.N. Gorelovning gipotezasiga ko'ra) nutqning funktsional asoslarining tashqi motorli ko'nikmalarini ifodalaydi [Gorelov 1974], vaqt o'tishi bilan vizual tasvirlarni umumlashtirishni talab qiladigan protokontseptsiyalarni shakllantirish mexanizmlarini ta'minlaydi, sifat jihatidan yangi "; Shu asosda belgi konstruksiyasi - ikkilamchi signal tizimi, Va shunga qaramay, qadimgi aloqa holatining "rudimentlari" shunchalik kuchli va faolki, zamonaviy inson faoliyati ularni nafaqat kommunikativ jihatdan ishlatadi, balki ular yordamida yanada rivojlanadi. tizimlarning tabiiy tili ma'nosida turli xil "til bo'lmagan".

Paralingvistik vositalar muloqotning ajralmas qismidir va ular turli madaniyatlarda har xil ifodalanishi mumkin. Muloqotda so'zlardan tashqari vositalar (imo-ishoralar, tana harakati, ovoz ohangi) hamda ularning madaniyatlararo farqlari muhim ahamiyatga ega, chunki har bir madaniyatda bu vositalarning o'ziga xos ma'nosi va ishlatilish usullari mavjud. Ingliz va o'zbek madaniyatida paralingvistik elementlarning qanday qo'llanilishi, ularning xabarlariga qanday ma'no qo'shishi va madaniyatlararo tushunmovchiliklarning oldini olish yo'llarini o'rganish hozirgi globallashuv davrida dolzarb mavzulardan biridir.

Tadqiqotda ingliz va o'zbek madaniyatidagi paralingvistik vositalar qiyosiy tahlil qilindi. Ma'lumotlar yig'ish uchun savolnomalar, suhbatlar va kuzatuv metodi ishlatildi. Tadqiqotda

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

turli holatlardagi imo-ishora va ovoz ohanglari taqqoslanib, ularning madaniyatlararo muloqotdagi o'rni o'rganildi.

Tadqiqot natijalari ingliz va o'zbek madaniyatida paralingvistik vositalar o'rtasida muhim farqlar mavjudligini ko'rsatdi:

- **Ko'z bilan aloqa:** O'zbek madaniyatida ko'z bilan aloqa qilish odatda ehtiyotkorlik bilan amalga oshiriladi va bu hurmat belgisi hisoblanadi. Ingliz madaniyatida esa ko'z bilan aloqa ochiq va ishonchli muloqotning asosiy elementi sifatida qabul qilinadi.

- **Imo-ishora:** Ingliz madaniyatida imo-ishoralar ochiq, aniqlik bilan ifodalanadi va shaxsning his-tuyg'ularini erkin ifodalashga qaratilgan. O'zbek madaniyatida esa imo-ishoralar ko'proq cheklangan va muloyim ifodalarda ko'rinadi.

- **Ovoz ohangi va tembri:** O'zbek madaniyatida ovoz ohanglari odatda past va sokin bo'lib, ehtiyotkorlikni bildiradi. Ingliz madaniyatida esa ohangning yuqoriroq va kuchli bo'lishi muloqotda ishtirok etish va o'z fikrini himoya qilishga yordam beradi.

Ushbu natijalar ingliz va o'zbek madaniyatidagi paralingvistik vositalarning farqliligini tushunishga yordam beradi va madaniyatlararo muloqotda tushunmovchiliklarning oldini olish imkonini beradi. Masalan, o'zbek madaniyati vakillari ingliz madaniyatidagi ochiq imo-ishora va ovoz ohanglaridan qochishi mumkin, chunki bu ularning madaniy qabul qilish qoidalariga zid bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, ingliz madaniyati vakillari uchun o'zbek madaniyatining ehtiyotkorlik bilan ifodalangan imo-ishoralari va ko'z bilan aloqadagi qochish hissi noto'g'ri tushunilishi mumkin.

Ingliz va o'zbek madaniyatidagi paralingvistik vositalar o'rtasidagi farqlarni anglash madaniyatlararo muloqotni yanada samara va tushunarli qiladi. Madaniyatlararo tushunmovchiliklarning oldini olish va o'zaro hurmatni shakllantirish uchun paralingvistik vositalar ustida o'rganish ishlarini davom ettirish kerak. Bu muloqotda shaffoflik va ishonchni oshirishga xizmat qiladi, shu bilan birga, turli madaniyatlar vakillari o'rtasida yaqinlashuvga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Argyle, M. (1975). *Bodily Communication*. London: Methuen.
2. Samovar, L. A., & Porter, R. E. (2004). *Communication Between Cultures*. Belmont, CA: Wadsworth.
3. Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. Garden City, NY: Anchor Press.
4. Mehrabian, A. (1972). *Nonverbal Communication*. Chicago: Aldine-Atherton.
5. Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible Action as Utterance*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Baxtiyorov, A. (2015). *O'zbek tilida paralingvistik vositalar va ularning o'rganish metodlari*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.

